

שכר ועונש של מחשבה

1)גמרא קידושין מ.

מחשבה טובה מצרפה למעשה שנאמר ([מלאכי ג. טז](#)) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו מאי ולחושבי שמו אמר רב אסי אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה

מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה שנאמר ([תהלים סו. יח](#)) און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' ואלא מה אני מקים ([ירמיהו ו. יט](#)) הנני מביא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם מחשבה שעושה פרי הקב"ה מצרפה למעשה מחשבה שאין בה פרי אין הקב"ה מצרפה למעשה

ואלא הא דכתיב ([יחזקאל יד. ה](#)) למען תפוש את [בית] ישראל בלבם אמר רב אחא בר יעקב ההוא בעבודת כוכבים הוא דכתיב דאמר מר חמורה עבודת כוכבים שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה עולא אמר כדרב הונא דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו סלקא דעתך אלא נעשית לו כהיתר

2)רש"י (שם):

מחשבה שעושה פירות - שקיים מחשבתו ועשה

3)מאירי קידושין:

לעולם יזהר אדם שלא להרהר בעבירה שאע"פ שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה כלומר שאין נענש בה כאלו עשה מעשה מכל מקום נענש הוא עליה אחר שהוא מכיון בהרהורו לכונת עשיית העבירה ושלא נמנע מעשייתה מצד כבישת יצרו אלא שלא נדדמן לידו להוציא הרהורו לפועל:

ויש דברים שהמחשבה מעשה גמור והוא כל הדברים התלויים בייחוד ובשאר עניני האמונה שהרי עיקר דברים אלו במחשבה הם והוא שנאמר בע"ז למען תפוש את בני ישראל בלבם ומי שבא דבר עבירה לידו וכבש ביצרו והציל עצמו ממנה הרי הוא כעושה מצוה:

4)מרומי שדה (להנצי"ב) על מסכת קידושין:

שם. עולא אמר כדרב הונא דאר"ה כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה כו'. דטעם הענין שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, כי אולי בבואו למעשה היה חוזר בו, ולא היה כח הנפש מניח לעשות רע, אבל כאשר נעשית לו כהיתר שוב אין מפריע. ובזה מיושב נמי הא דא"י בנזיר דף כ"ג א' במי שחשב לאכול חזיר ועלה בידו טלה צריך כפרה, היינו שאינו דומה למחשבה כי פעל ועשה רע אלא שטעה בכך:

5)גמרא נזיר כ"ג.

גמ' ת"ר ([במדבר ל. יג](#)) אישה הפרם וה' יסלח לה באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר שהיא צריכה כפרה וסליחה וכשהיא מגיע ר"ע אצל פסוק זה היה בוכה ומה מי שנתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה טעון כפרה וסליחה המתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה

6)מאירי נזיר כ"ג:

אסור לאדם להדריך יצרו לשום הרהור עבירה שהרהור מביא לידי מעשה וכל שהרהר בעבירה והשביע את יצרו מצד הרהורו אף על פי שנדדמן לידו דבר היתר הואיל ועשה מעשה במחשבת עבירה עון הוא וצריך כפרה באחרון של קדושין ביארנו באחד מגדוליהם שנזקק לאשתו והיה סבור שאחותו היתה ואף כשנדדע לו שאשתו היתה הזקיק עצמו לתשובה והוא שאמרו כאן אישה הפרם וה' יסלח לה במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר והיפר לה

בעלה והיא לא ידעה שהפר לה והולכת ושותה יין ומיטמאה למתים ואע"פ שהפר לה בעלה צריכה כפרה הה"ד וה' יסלח לה

7) גמרא יומא כ"ט:

הרהורי עבירה קשו מעבירה. וסימניך ריחא דבישרא שילהי דקייטא קשיא מקייטא וסימניך תנורא שגירא אישתא דסיתוא קשיא מדקייטא וסימניך תנורא קירא מיגמר בעתיקתא קשיא מחדתא וסימניך טינא בר טינא

8) רש"י (שם):

הרהורי עבירה - תאות נשים קשים להכחיש את בשרו יותר מגופו של מעשה:

9) תוספות רי"ד:

הרהור עבירה קשה מעבירה פי' יותר מתאווה אדם על העבירה כשמהרהר עלי' מעבירה עצמה כשהעבירה לפניו ועוסק בה וסימניך ריחא דבשרא כשאדם מריח הצלי' יותר אדם מתאווה לריחו ממה שהי' מתאווה אם הי' הבשר לפניו

10) מורה הנבוכים של הרמב"ם חלק ג', פרק ח':

וכל פשעי האדם וחטאיו אמנם הם נמשכים אחרי החומר שלו הנפסד לא אחרי צורתו; כבר ידעת אמרם "הרהורי עבירה קשין מעבירה" - ולי בפרושו - פרוש נפלא מאד - והוא שהאדם כשימרה אמנם ימרה מצד המקרים הנמשכים אחר החומר שלו כמו שבארתי - רצוני לומר שהאדם לא יעשה מרי רק בבהמיותו; אבל המחשבה היא מסגולות האדם הנמשכות אחר צורתו וכשיחשוב במרי ימרה בנכבד שבשני חלקיו - ואין חטא מי שעבר והעביד עבד סכל כחטא מי שהעביד בן חורין חשוב.

11) ספר כד הקמח (לרבינו בחיי בן אשר), חלק טהרת הלב:

א) ומעתה יתעורר האדם החוטא כשהוא מטמא בהרהוריו הרעים המחשבה הטהורה הזאת כמה לו עונות וחטאים, ועל זה אמרו (יומא דף כ"ט) הרהורי עבירה קשין מעבירה, כלומר קשין על הנפש מעבירה עצמו לפי שההרהור תלוי בלב והנפש משכנה בלב ולכן כשהוא מטמא אותה במחשבה רעה קשה יותר מן העבירה עצמה. כי העושה העבירה עצמה אין המחשבה טרודה כל כך. ויש שפירש קשין מעבירה קשין לפרוש כי רגילות המחשבה בהם מביאה את האדם לידי עבירה. ויש שפירש עוד קשין מעבירה כי המחשב עבירה אחת לגנוב או לגזול או לבא על אשת איש יחשוב בלבו אם יבא אדם שם כנגדו לבטל מה שאני רוצה לעשות אחבול בו או אהרגנו כדי שאשלים תפצי. ונמצא כי כשגנוב או גזל או בא על הערוה שעשה גמר העבירה אבל ההרהור היא קשה מגוף העבירה לפי שהרהור וגמר בלבו להכות ולהרוג ולעשות העבירה בסוף:

ב) אבל הרב הגדול הרמב"ן ז"ל פירש הרהורי עבירה קשין מעבירה אחר מעשה העבירה. שכיון שעשה העבירה כבר ועוד הוא מהרהר בה בזה קשה לענין עונש הנפש מעבירה עצמה. אבל קודם מעשה העבירה אין עונש קשה ואינו נענש כלל שהרי ארז"ל (קידושין דף מ') מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה ואינו נענש עליה, וכן אמר הכתוב (תהלים 10) און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' אא"כ היתה מחשבת ע"ז שכתוב בה (יחזקאל יד) למען תפוש את בית ישראל בלבם. נראה מדעת הרב כי כיון שההרהור אינו ביד האדם אין לו בזה עונש קודם מעשה העבירה, וזה תימה כי למה לא יענש בהרהוריו הרעים במחשבה בלבד בלא מעשה והוא מטמא נפשו השכלית בהם כמו שהזכרתי למעלה אבל יש לומר בעיקר הדבר כי בודאי יש עונש על ההרהור בלא מעשה כלל. וכאשר ההרהור הזה מצוי באדם אע"פ שאין בו מעשה הנה זה סימן המכשול והחטא כי הטה עצמו מני ארח ולא גדל נפשו במדרגות ההכנות, כי כשם שבחירת המעשה מסורה ביד האדם לטוב או לרע שנא' (דברים ל) ראה נתתי לפניך היום את החיים וגו', כן בחירת המחשבה מסורה בידו אחר ההכנות ועל כן צריך שיחזר אחר רפואתו שישתדל בהכנות והוא

שיכין לבו ומחשבותיו אל השי"ת ולא ישעבד ויכוף מחשבתו רק במחשבה טובה וכשרון המפעלים ואם באה אליו המחשבה הרעה שיגער בה שלא תגמר בלבו שאם אינו גוער בה והיא נגמרת בלבו הרי זה נענש,

12) דרשות הר"ן (דרוש חמישי):

הנה אם כן שורש המצות ויסודם הוא הלב, וממנו התחלתם.... הנה נתבאר שמחשבת השם יתברך בקיום מצותיו, הוא פרי המצות ושורש העבודה. ועל זה הדרך גם כן שורש המחשבה בעבירה, הוא שורש המרי. והוא אמרם ז"ל (יומא כט א) הרהורי עבירה קשין מעבירה וכו', כמו שכתוב בדרש (הששי) במה אקדם. הנה מבואר שהמצות והעבירות העיקר בהן היא הכונה, אם כן מחשבת הלב הוא שורש העבודה והמרי,

13) אגרת הקודש (להרמב"ן) פרק ה':

א) ואני רוצה לעוררך על עיקר גדול, ואמסור לך מתנה גדולה בסוד המחשבה היאך היא פועלת הצורה בדבר שהיא נתקבלה ממנו. הנה רבותינו ז"ל אמרו (יומא כט א) הרהורי עבירה קשים מעבירה, ובמקום אחר אמרו (קידושין מ א) מחשבה רעה אין הקדוש ב"ה מצרפה למעשה חוץ מע"א שנאמר (יחזקאל יד) למען תפוש את בית ישראל בלבם. והנני מאיר עיניך בדברים סתומים באו בגמרא. הנה אז"ל (ויקרא רבה טז, ד) בן עזאי היה יושב ושונה והיתה האש מלהטט סביבותיו ורבי אלעזר יושב ודורש וקרנותיו יוצאות כקרנותיו של משה רבינו ע"ה. ב) ותצטרך לדעת כי כל אלו הדברים כוונה אחת להם, והנני מבאר. כי מעין המים בהיותו נמשך ממקום גבוה למקום נמוך, יש כח להעלות אותם המים אל מקום אחר גבוה כנגד גובה המים שיוצאין ממנו. וכן ידוע לבעלי הקבלה כי מחשבת האדם היא ממקור הנפש השכלית שנמשכה מן העליונים, ויש כח במחשבה להתפשט ולעלות ולהגיע עד מקום מוצאה, ובהגיע אל המקור אז היא נדבקה בסוד העליון, שמשם נמשכת ונעשית היא והוא דבר אחד

ג) וכשהמחשבה חוזרת להמשך ממעלה למטה, נעשה הכל כדמיון קו אחד ואותו האור העליון נמשך למטה בכח המחשבה שמושכת אותה למטה [ונמצאת שכינה למטה] ואז האור הבהיר נמשך ומתפשט באותו המקום שבעל המחשבה יושב שם. וכן היו חסידים הראשונים מדבקין מחשבתן בעליונים ומושכין האור העליון למטה ומתוך כך היו הדברים מתוספין ומתרבין כפי כח המחשבה. וזהו סוד השמן של אלישע עליו השלום וכד הקמח וצפחת השמן של אליהו.

ד) והבן זה עד מאד. ותבין ממנו סוד גדול בענין אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב. [כי זהו הסוד, שלא היה מחשבתם נפרדת אפילו שעה אחת ורגע אחד מן האור העליון. ונמצאו האבות כעבדים הקנויים לאדון קנין עולם, ולפיכך אמר אלהי אברהם אלוהי יצחק ואלוהי יעקב].

ה) ואחר שהודענוך זה, התבונן בהיות הרהורי עבירה קשים מעבירה, כי בהיות אדם מחשב בדברי רשע וטנוף מחשבתו נדבקת בטנופה בעליונים, והרי נפשו מחוייבת לשמים שהרי היא מטמאה במגע, אבל אלו עשה עבירה למטה ולא נגע משפטה לשמים, יקל מעליו יותר מהרהור הרע [שהוא נדבק בעליונים] והוא קרוב לקצץ בנטיעות.

14) חיבור התשובה להמאירי, משיב נפש, מאמר א' פרק ז':

א) אבל חלק המחשבה לא יחשב עון גמור בעבירות שבין אדם לחברו, שאם חשב לגזלו או לחבלו ועצר כח ולא צרף מחשבתו למעשה אין לו על זה צרך פיוס לחברו, אלא שמכל מקום צריך להתודות לשם, וכן על דעת קצת מפרשים אם שנאו שנאת הלב שהוא עובר על מצות לא תשנא את אחיך בלבבך (א-168), אחר שעזב מחשבתו וכללו באהבתו אין צריך לפייסו אבל שיתודה לשם ממה שעבר בשנאתו אותו, והחלק הזה הבא מצד המחשבה יש ממנו צריך תשובה ויש ממנו אין צריך תשובה על דעת קצת מפרשים,

ב) אמרו ז"ל במי שחשב בדעתו לעבוד ע"ז וגמר בדעתו זה שזה חמור כאחת העבירות כמו שהתבאר במסכת קדושין (ב-168), והביאו ראייה אל זה מאמר (ג-168) למען תפוש את בית ישראל בלבם, רוצה בו שהם נתפשים ונענשים לפי מה שחטאו במחשבתם, וכן יורה מאמר איוב (ד-168) אולי חטאו בני וברכו אלים בלבבם, הנה

שמכפירת השם במחשבה שהוא ענין ע"ז, כמו שידוע שהכפירה בשם וההודאה לאל זר הכל אחד, ומיראתו זה היה מקריב בעדם להעירם אל התשובה מן העון ההוא, והשכל גם כן יקבל זה, ר"ל היות רוע המחשבה בזה הענין עון פלילי, כי האמונה עקרה בלב, ואם הלב מועל בה הוא עקר העון הנמצא בה-168ה),

ג) וכבר אמרו כן קצת מפרשים במחשבת שאר עברות, אם גמר במחשבתו לעבור עברה הן עבירה שבינו לבין המקום, כמי שגמר בדעתו לאכול מאכלות אסורות או לבא על הערוה, או עברה שבינו לבין חברו, כמי שגמר בדעתו לגזול לחברו, ואחר כן נתחרט וכבש יצרו מעשות אותה העברה שצריך לדעתם להתודות ולבקש סליחה על מה שכבר גמר בדעתו, ועל זה אמרו (i-168) ז"ל כל הזובח יצרו ומתודה עליו מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב קרבן שנאמר (ז-168) זובח תודה יכבדני, וענין זובח יצרו רוצה בו כובש יצרו ומונעו מן העברה, ואע"פ שכבישת יצרו הוא התשובה ממנו אמר עם כל זה מתודה עליו שהוא צריך להתודות לשם על מה שהשלים במחשבתו, וכל שכן במי שגמר החטא במחשבתו ולא נמנע מעשותו רק מחסרון הזמנה או יכלת שצריך לתשובה, ואם לא ישוב שיהיה ענש השני גדול מן הראשון

ד) וכן מה שאמרו במקום אחר (ב-169) עולה מכפרת על הרהור הלב, רוצה בו על תכלית הערה תבואה מצד קרבן העולה שהיא כלה כליל, יתעורר בראותו תכלית הערה לשוב מכל חטאיו עד שלא ישאר מהם הרהור הלב, ויהיה קרבן העולה אם כן סבת העברת הרהור עברה, אמרו (ג-169) ז"ל אם מידי עברה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו, אלא שבמסכת קדושין (ד-169) אמרו ע"ה שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, שנאמר (ה-169) און אם ראיתי בלבי לא ישמע יי, אלא מה אני מקיים הנני מביא אל העם הזה פרי מחשבותם (i-169), מחשבה שהיא עושה פירות (ז-169) הקב"ה מצרפה למעשה ושאינה עושה פירות (ז-169) אין הקב"ה מצרפה למעשה,

ה) והנראה ממנו שאין המחשבה בשאר העונות צריכה אל הודוי ואל הסליחה, ואמנם הרב ר' אברהם ז"ל העמיד זה במי שנכשל בזאת המחשבה בקצת אנס כענין שפגע בדבר המחטיאו ובראותו עלה לבו טינה וחשב לעבור והצטער בעצמו עד שנתחרט, אלא שאפשר וקרוב להעמיד זה (ט-169) במה שכתבנו למעלה, ר"ל במי שהשלים מחשבתו לעבור עברה ומטוב נפשו כבש יצרו מעשותה עם המצא אצלו ההזמנה והיכלת,

ו) ובזה כבש יצרו, וכבישתו אותו הוא גמר התשובה לא יצטרך אל הודוי ממנו ואל בקשת הסליחה, ובזה יתבאר מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה ואמרו (ב-170) ז"ל הרהורי עברה קשים מעברה לא להצטרך הסליחה בהם אמרו כן,

ז) אבל אצלי הטעם במאמר ההוא מה שבארנו (ג-170) בקצת אותם עשרים וארבעה דברים שמעכבין את התשובה, כי הרהור יקל לבעליו לא ירגיש ממנו והוא סבה לו להחטיאו תמיד, ואם יארע לו חטא קל או חמור ירגיש בו ויבוש עליו וישוב ממנו ולא יוסיפו לחטוא, אחר שהרהור הרע נשאר עמו, ועל זה הצד יהיה הרהור התמידי יותר קשה מן העברה,